

Bučovice

BUČOVICE, OKRES VYŠKOV

I nevidomí hrají fotbal.

V Česku od roku 2008, kdy v Olomouci studoval Gabriel Mayer z Brazílie. Lidi, kteří se o zrakově postižené starají, naučil pravidla. Jenže od té doby vznikly jen dva kluby, v Brně a Praze, a tak se musí vyrážet do zahraničí, případně uspořádat mezinárodní turnaj. Avoy MU Brno takový organizuje třetím rokem v Bučovicích, letos skončil čtvrtý. Vyhřáli brazilští profesionálové z ICB-Bahia s celkovým skóre 29:0.

Ticho, prosím!
Od rozhodčího
už zase letí
k divákům tahle
káravá slova
a alespoň na pár
minut zabírají.
Nejsme však na
tenise, kde se
klid vyžaduje, ale
na fotbale. Hrají
nevidomí, kteří
ticho potřebují.
Nahrazuje jim
zrak.

HRAJÍ FOTBAL, NEVIDÍM

JDEME NA TO!

Pokřik týmu Avoy MU Brno před zápasem. Někteří hráči už mají na hlavě speciální helmy, které je chrání před srážkou s jinými fotbalisty.

ic

Je to jen chvíle, možná pár desítek vteřin, co naživo vidím svůj první zápas nevidomých fotbalistů a... Prostě udiveně a překvapivě zírám. Míč letí z jedné strany na druhou, kde si ho volný hráč s lehkostí zpracuje, udělá pár kroků a vystřelí. Gól z toho sice není, ale i tak se mi po této ukázkové souhře vkrade do mysli poněkud hříšné hodnocení, že „to prostě hrají poslepu“. Vzápětí si zakážu tuhle větu napsat, jenže stejně jsem ji napsal. Po zápase si totiž s touhle brněnskou partou nevidomých fotbalistů a fotbalistek sednu do trávy a z jejich vyprávění pochopím, že dělat si srandu z vlastní slepoty je pro ně běžnou záležitostí, vlastně i nutností.

Černý humor oba tábory – vidomých a nevidomých – sblíží. Třeba když se zeptám, které sporty zrakově postižení dělají. „Třeba četba novin,“ reaguje Jiří Fenz, jeden z hlavních vtipálků týmu. „Ta nám dává docela zabrat.“

Moment strnule mlčím, ale smích ostatních prozradí i mému poněkud pomalejšímu chápání, že nemusím brát všechno tak smrtelně vážně. Fenz si nechává slovo, tentokrát však přejde do vážnějšího tónu. „Humor je způsob, jak jedinec může ideálně přijmout svůj zdravotní handicap. Pokud není schopný si z postižení dělat srandu, tak se s tím nikdy dostatečně nevyrovná. Neříkám, že to musí přehánět, ale musí být připravený, že ostatní lidi budou o zraku mluvit. Musí se smířit s tím, co má. Pak bude dál žít naplno, třeba i sportovat.“

Koneckonců nevidomý horelezec Jan Říha se chystá za pomoci přátel zlézt osmitisícovku v Himálaji, jiní běhají maratony, plavou – anebo hrají právě fotbal. Pro vidícího člověka je slepec s balonem u nohy poněkud zvláštní úkaz, možná těžko představitelný, ale budete se divit, že se „jejich“ fotbal od toho „našeho“ zase tolik neliší. I když... Jeli-kož v týmu můžou být i jedinci se zbytky zraku, tak každému hráči musí trenér před zápasem přelepit neprůhlednou páskou oči, což vzápětí kontrolují i rozhodčí.

K tomu mají po celý duel na očích ještě klapky.

BRANKÁŘ VIDÍ

Jiný je i míč. O něco těžší, aby tolik neskákal, lépe držel na noze. A především v sobě skrývá kapsičky s kuličkami a plíšky, takže během hry chrastí a hráči vědí či alespoň tuší, kde se zrovna hraje. Proto je tak nutné – oproti fotbalovým zvyklostem – ticho v hledišti. Mluvit smějí jen hráči; pravidla jim to dokonce příkazují, protože když chtějí soupeři sebrat míč, je nutné se mu bezpečně ohlásit. „Bez toho bychom se všichni posráželi. Ten, kdo nemá míč v držení, musí říkat voy, což ve španělštině znamená jdu,“ popisuje jeden z hráčů Vojtěch Polášek.

I tak nejsou srážky ničím neobvyklým, proto mají fotbalisté na hlavě speciální helmy, které tlumí rány. Někdy pořádně tvrdé. Jenže když hráči padnou k zemi, po pár vteřinách jsou zase na nohou. Žádné dlouhé polehávání jako u profesionálů, kteří berou miliony, ale někdy máte podle jejich výrazu ve tváři pocit, že se po jediném kotrmelci na trávě ocitli v posledním tažení. „Dokud nás lidé nevidí hrát naživo, myslí si, že je to jen nějaký fotbal pro chudáky. Ale ona je to pořádná dřina,“ říká Jitka Graclíková, která je navigátorkou týmu.

To je zvláštní funkce, která spíš patří do rallye. Kromě hráčů můžou v každém družstvu mluvit ještě tři vidomí pomocníci. Za soupeřovou brankou stojí navigátor, který koordinuje útok. Na hráče křičí, jak daleko jsou od branky či kdy je ta nejlepší chvíle na střelu. Prostředek hřiště zase hlídá trenér a obranu cepuje gólman. Ano, vidící gólman! Člověka sice v první chvíli napadne, jestli je to fér, když střely nevidomých chytá muž bez zrakových obtíží, ale brzy pochopíte, že i tak má co dělat. Pohybovat se může jen ve velmi omezeném prostoru a rozhodně

není neprůstělný. Být i on nevidomý, hra ztratí kouzlo a nejspíš i smysl.

NELITOVAT SE

Jsou to různé životní příběhy, které mají jednotliví hráči za sebou a které je svedly do jednoho týmu. Jiří Fenz se jako nevidomý narodil, o čemž pragmaticky tvrdí, že je to nejlepší varianta: „Protože člověk neví, o co přišel, ale má spoustu času se to ještě naučit. Když někdo oslepe v kritickém věku, jako je puberta, je těžké se s tím srovnat.“

Laikovi, rozumějte vidomému, zní tyto argumenty logicky, byť Fenz zároveň řekne, že někoho, kdo je slepý od narození a nemá žádné další vady jako špatnou motoriku či epilepsii, už dnes téměř nepotkáte. Sotva však udělá za svým vyprávěním tečku, jeho spoluhráč Vojtěch Polášek nabídne jinou zkušenosť: „Když přijde o zrak někdo,

1 STRĚLEJ! Navigátorka Graclíková křičí za brankou, kdy má útočník Ondřej Gottlieb vystřelit. **2 NÁLEPKA NA OČI.** V týmech jsou také hráči, kteří mají zbytky zraku, i proto musí mít všichni přelepené oči. **3 PO ZÁPASE.** Jitka Graclíková odvádí brněnské fotbalisty ze hřiště.

„TŘEBA ČETBA NOVIN, TA NÁM DÁVÁ DOCELA ZABRAT.“ BEZ ČERNÉHO HUMORU TO NEJDE.

na hřišti, kde ležela třaskavina. Vzal ji do ruky, chtěl vyhodit pryč, ale v ten moment bouchla a on dostal přímý zásah do očí. Rok a půl mu umíraly sítnice, než přestal úplně vidět. Teď je mu osmačtyřicet, v Avoy MU Brno dělá kapitána, a jen co dovypráví svůj příběh, tak duše týmu Graclíková o něm řekne: „Alda pracuje, sexuje a jezdí na kole.“ Fenz pak jen dodá: „Tak to je dobrá kombinace, že?“

UŽ SE NEBOJÍME

Fotbal je pro nevidomé i výtečný integrační prvek. Zlepšuje pohyb i prostorovou orientaci, což třeba na mezinárodním turnaji v jihomoravských Bučovicích dokonale ukázali Brazilci. Zatímco někteří hráči z jiných mužstev často při běhu

v obavách ze srážky dávali před sebe ruce, jak by to dělal každý z nás, kdyby na oči dostal klapky, Brazilci se na hřišti pohybovali neohroženě. Dotkli se mantinelů, které plochu lemují, udělali pár kroků a přesně věděli, že se ocitli v ideální pozici pro střelu. A Fenz pak vysvětluje: „Fotbal v nás buduje neohroženost při normálním pohybu. Když jdete po městě, najednou si víc věříte.“

I Graclíková, civilní profesí instruktorka prostorové orientace pro nevidomé, poznala za sedm let, co fotbalový tým funguje, jak hráčům roste sebevědomí, a to nejen v tom, že při běhu už nutně vedle sebe nepotřebují vodiče. Jelikož v Česku existují jen dva týmy, jezdí často na turnaje i tréninkové kempy

kdo předtím viděl, tak mu zůstane zkušenosti. Řeknete mu, že je to modré, a on si to představí. Ale to srovnávání s realitou, že právě vy nevidíte, je boj.“

Sám si jím prošel. Přestal vidět v pubertě, v sedmnácti letech. Se špatným zrakem se sice už narodil, ale rozpoznával barvy, naučil se číst i psát, jezdil na kole. V jedenácti dostal sněhovou kouli do oka a od té doby se zrak zhoršoval. „V závěru to bylo hodně rychlé. Šel jsem po ulici a viděl strom. Za čtrnáct dní kráčím po stejné cestě a ten strom jsem už nepoznal.“ Zato poznal, že s viděním je konec. Zůstal mu jen světlocit, což znamená, že ví, odkud svítí světlo. „To je v normálním životě dost nepoužitelné.“

Když s vámi mluví, působí vyrovnaně, žádné známky sebelítosti. „Zachránilo mě, že jsem měl kolem sebe dobrou partu. Člověk se nesmí na ten handicap upnout, zůstat doma a litovat se, že když přichází o zrak, tak nic nemůže.“

Útočník Jan Mrázek zase o velkou část zraku přišel jako novorozenec v inkubátoru. Aleš Moravec pro změnu jako čtrnáctiletý kluk. Tehdy si hrál

INZERCE

POŠLETE KAČKY PRO ŠTĚSTÍ.

S PŘEDPLATNÝM I NA TÝDEN DOPŘEDU

šťastných 70

KKCG VAŠE KAČKY PRO ŠTĚSTÍ SAZKA

do ciziny. „Při prvních výjezdech se děcka krčila v koutě, a když na ně někdo promluvil, skoro vyděšeně utíkala. Teď si věří, nebojí se mluvit.“

Ještě v něčem fotbal umí sblížit nevidomé s námi ostatními. Na jejich fotbal se dá dívat, což tentokrát není žádná slovní hra, ale fakt. Existují totiž sporty speciálně pro zrakově postižené, například goalball či showdown, na které nikdy nevyrazí dav. Už proto, že člověk netuší, o co jde. „Fotbal je jediný sport pro nevidomé, který je atraktivní i pro vidomé. Není to umělý paskvil,“ řekne Graclíková.

Je to koneckonců vidět a slyšet v Bučovicích. V neděli, když turnaj vrcholí finálovými zápasy, sem zavítají místní, a jak velí fotbalové zvyklosti z okresních přeborů, s kelímkem piva se opřou o klandr a jako velcí znalci kibicují. Třeba: „Hele, já myslím, že ten balon jim málo chraští.“ Jindy se neudrží a zakřičí: „Střílejte!“ A když brankář lapí jasný gól, ozve se potlesk, až hlasatel s rozhodčím zase žádají: „Ticho, prosím!“

Vůbec i hlasatel je klíčovým mužem. Jakmile sudí něco pískne, tak on hráčům tlumočí povel, vysvětluje, co se stalo a kdo bude mít míč.

PŘI GÓLU PIŠTÍM

Překvapí mě, že fotbalisté, kteří zrovna nehrají, sedí na tribuně a „sledují“ zápas jiných. Až později se dozvídám, že mají speciální sluchátka. Skrz ně jim jde do uší komentář, co se právě děje. V Česku ojedinělá záležitost, ale třeba na klasickém fotbale v německé bundeslize běžná

věc. Tam počítají s tím, že do hlediště dorazí i zrakově postižení, a tak najímají výřečné komentátory. Nevidomí vnímají atmosféru a jsou nadšeni z prostředí.

Aleš Moravec na fotbal chodí i v Česku. Je z Brna, takže logicky fandí na Srbské zdejší Zbrojovce. Jen vždycky musí mít vedle sebe kamarády, kteří mu popisují dění. Sarkasticky jde prohodit, že v české lize se toho tolik neděje, takže to pro kamarády zase taková šichta není.

Jiné zápasy poslouchá v rádiu, protože televizní komentář jeho i další nevidomé števe, není tak bohatý. Načež si zase vezme slovo Fenz a přidá další z bonmotů: „V televizi je často takový komentář, že u něj můžete žehlit a na obrazovku se podíváte, jen když komentátor zvedne hlas. To je pro nevidomého ideál. Ten může žehlit dál, protože se nepotřebuje dívat.“

Oči a zrak jsou logicky stěžejním tématem našeho sezení v trávě. Hráči popíjejí pivo, protože další zápas je čeká až za pár hodin a oni se opravdu v ničem neliší od jiných amatérských fotbalistů. Vtom na hřišti předvede brazilský tým další exkluzivní akci. A mě zajímá, jaké to je hrát fotbal, dávat góly a přitom nikdy nevidět, jak padly. Nikdy nezažít, jak míč doplachť do „šibenice“, jak se třepotá síť. Protože každý, kdo někdy fotbal hrál, tak ví, že nádherný gól vás zaplaví euforií. Že extáze roste s krásou. Je mi jasné, že je má otázka poněkud hloupá, protože se jinými slovy ptám na to, jaké to je nevidět.

Jasně že blbě, odpovím si hned v duchu sám.

JEDEN ZA JEDNOHO. Vidomý brankář Bukovský přivádí mužstvo na hřiště.

Ale přece: Dáte krásný gól a... „Já začnu pištět tak, že to vidí!“ řekne Graclíková. Energická mladá žena pomáhá nevidomým fotbalistům od založení klubu. Hráči jí důvěrně a po moravsku přezdívali „naša Jítá“. A tahle Jítá se při nádherném gólu obvykle neudrží a kromě toho, že piští, tak ještě vběhne na hřiště (což podle pravidel nesmí) a následuje „objímačka a líbačka“. Ví, že nevidomí fotbalisté její fyzickou krásu asi úplně neoceňují, ale kdyby takhle odměňovala i hráče v kterémkoliv týmu vidících, myslím, že by z nich okamžitě vyrobila neporazitelné kanonýry.

KDE SEHNAT PENÍZE?

Je-li řeč o fyzických přednostech žen, tak mě pobaví historika, jak si tým dvakrát vyzkoušel zápas proti zdravým fotbalistům

s klapkami na očích. Zatímco juniory brněnské Zbrojovky porazili, s ženským družstvem prohráli. „No jo, ale to se naši hráči moc nezabývali fotbalem, ale hráli spíš do těla,“ směje se Mrázek. A já si vzpomněl na jeden turnaj, kdy proti nám vyrukovaly ženy a z naší strany to nebylo jiné.

Vraťme se ještě k „naší Jítě“, protože jejím úkolem je ještě něco jiného než jen navigovat, objímat a líbat. Brazilci jako profesionálové trénují i šestkrát týdně a v jejich zemi je dalších čtyřicet týmů, což vysvětluje, proč mají takový náskok a proč se po hřišti pohybují tak neohroženě. Zato Češi jsou amatéři, většinou současní či bývalí studenti Masarykovy univerzity, kde je fotbal pro nevidomé i jedním z předmětů.

I tak musí Graclíková a její kolegyně sehnat každý rok milion

ODPOČINEK. Tým Brazilců, kteří jsou nejlepší na světě, turnaj v Česku suverénně vyhrál.

FOTBAL A PIVO. Zápasy nevidomých jsou atraktivní i pro lidi bez zrakového postižení. Zvlášť když se čepuje desítka.

korun od sponzorů a z grantů, aby jejich tým přežil. Vždyť jen turnaj v Bučovicích, kde hraje mužstva ze sedmi zemí, stojí polovinu této částky. A peníze se samozřejmě shánějí těžce, což nepřekvapí, protože kdy naposledy jste od někoho slyšeli, že

získat peníze je legrace? Překvapí spíš to, že Český svaz zrakově postižených sportovců fotbalisty víceméně ignoruje a nabízí roční podporu ve výši padesát korun na člena. Navíc k tomu potřebuje hromadu papírů a razítek, takže Graclíková kvůli pětistovce zisku ani o tyto „příspěvky“ nežádá, protože to považuje za ztrátu času. Navzdory tomu, že je fotbal na paralympiádě a koná se v něm světový i evropský šampionát, Češi svůj národní tým nemají. Sestavili ho jen jednou, na následném turnaji si druhým místem zajistili účast na mistrovství Evropy, jenže podporu na cestu už nedostali. A tak reprezentaci zase rozpustili.

Když Jitka Graclíková obchází sponzory, často cítí zmatení u lidí, kteří ve firmách o darech rozhodují. „Je to sociálně, nebo sport?“

Odpovím já, byť laik. Je to sport.

Ale sport, ve kterém nejde jen o góly, nýbrž i o smíření s realitou. ■ robert.sara@mfdnes.cz

Bývalý fotbalista **Petr Švancara**

DALI BY NÁM 10:0!

Téměř dvacet let byl profesionálním fotbalistou a v lize odehrál přes 300 zápasů. Před časem si útočník Petr Švancara vyzkoušel fotbal pro nevidomé s klapkami na očích a zůstal uchvácen.

Jaké to bylo?

Pro mě zvláštní, protože jsem byl mizerný. Nevidomí mají výrazně vyvinutý sluch, podle kterého se orientují. Já, když jsem si dal klapky na oči, jsem se nedokázal orientovat. A bylo mi k ničemu, že mi za brankou radí, kdy vystřelit, a že míč chrastí. Takže smekám, jak jsou schopni vnímat míč, jak ho dokážou ovládat a udělat kličku. Ale největší zjištění je jiné.

Jaké?

Že se na jejich fotbal strašně dobře dívá. Má zvláštní nádech a člověka to baví. Ale sám jsem balon nedokázal pořádně trefit. Kdybychom vytvořili

z profesionálních fotbalistů tým, dali si klapky na oči a šli s nimi hrát, tak dostaneme deset nula!

Taky vás zahrnuli vtípký?

No jo. V životě jsem neslyšel tolik vtipů na nevidomé. Když vyhraji pohár, tak běžně říkají „nesahat, jen koukat“. Nechtějí, abychom je litovali, protože lítost přímo nesnášejí. Já byl nadšený, protože je to dobrá parta s dobrým srdcem. Jen s nimi nejde hrát, protože jsou o dva vagony lepší než já. Mají v sobě drzost, nebojí se, že do něčeho narazí, že někam spadnou. To já se bál pořad, zatímco oni to už mají odbourané. ■